людського капіталу. Країна залишається головним інвестором у людський розвиток, тому необхідним є створення належних умов для залучення домогосподарств та підприємств до вкладення коштів в інтелектуальний капітал нації.

Підвищення ефективності людського капіталу вимагає переходу до інноваційних моделей розвитку, нових методів і форм управління, та стимулювання інтелектуальних та інших високопродуктивних видів діяльності, які сприяють розширеному відтворенню людського капіталу країни.

Summary.*The main elements of investing in human capital and it's specific are described. State expenses on a human development are analyzed and the necessity of search of fundamentally new systems of training of personnels is distinguished.*

Література.

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: Навчальний посібник/ Д.П.Богиня, О.А. Грішнова.- К.: Знання-Прес, 2002.- 313 с.
2. Статистичний щорічник України за 2007 рік /Держкомстат України. - К.: Консультант, 2008. – 571 с.
3. Добрынин А.И. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования /Добрынин А.И., Дятлов С.А., Цыренова Е.Д. - СПб.: Наука, 1999. – 310 с.
4. Критский М.М. Человеческий капитал. - Л.: Изд. Ленингр. Ун-та, 1991. -120 с.
5. Лукьянченко Н.Д. Инвестиционная поддержка качества персонала предприятия : монография / Н.Д. Лукьянченко, Н.Е. Муромец ; Донецк. нац. ун-т. Донецк. ин-т авт. транспорта. - Донецк : Лебедь, 2003. - 177 с.
6. Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О.А., Керб Л.П. Управління трудовим потенціалом: Навч.посіб. / Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грышнова О.А. – К.: КНЕУ, 2005.– 403 с.
7. www.ukrstat.gov.ua

УДК 556.18:658.589

Гуткевич С.О., д.е.н., проф.,зав. кафедрою менеджменту НАКККіМ, м. Київ
Князевич А.О. , к.е.н., доц.кафедри менеджменту ЕУ, м. Рівне

АГРОКОНСАЛТИНГОВІ ПОСЛУГИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ НА МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЛЯХ

Анотація. *У статті розглядаються питання необхідності формування та розвитку системи вітчизняних агроконсалтингових послуг для сільськогосподарських підприємств, що здійснюють діяльність на меліорованих землях.*

Постановка проблеми. Консалтинг, як самостійний вид діяльності і бізнесу, в умовах трансформації ринкових відносин, поступово поширюється

на всі галузі національної економіки України і поділяється в залежності від специфіки на окремі підвиди. До таких специфічних видів консалтингової діяльності можна віднести агроконсалтинг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою розкриття проблем формування системи агроконсалтингу та управління інноваційним розвитком підприємств агропромислового комплексу можуть слугувати наукові праці таких провідних вчених-економістів як А.О. Агарков, В.М. Геєць, В.А. Верба, Й.С. Завадський, С.М. Ілляшенко, В.Н. Парсяк, А.О. Сєріков, П.Т. Саблук, Л.І. Федулова та інших. Незважаючи на наявність великої кількості наукових розробок, проблеми формування системи агроконсалтингових послуг, які були б корисними для сільськогосподарських підприємств на меліорованих землях залишаються недостатньо висвітленими, що пояснюється технологічними особливостями та складністю сільськогосподарської діяльності на цих землях, і безумовно потребує специфічних наукових і консалтингових послуг.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності застосування та подальшої розробки теоретичних і практичних засад системи агроконсалтингу, яка б дозволила удосконалити процес управління інноваційним розвитком сільськогосподарських підприємств на меліорованих землях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Консалтинг (від англ. consult — радити, враховувати інтереси, давати поради та довідки і як похідна від цього слова consulting — консультування), тобто професійна діяльність, пов’язана з наданням кваліфікованих, незалежних і ефективних порад (як правило платних) з економічної та технічної допомоги організаціям, фірмам, окремим підприємцям, з метою пошуку можливостей найбільш оптимального використання власних ресурсів, підвищення рівня рентабельності та доходів. Консалтингові послуги починаються з аналізу господарської діяльності клієнта, обґрунтування перспектив подальшого розвитку і пропозицій по використанню науково-технічних, організаційних і економічних інновацій з урахуванням особливостей бізнесової діяльності клієнта. Консалтингова компанія (консалтер) бере на себе відповідальність і зобов’язання збільшити прибуток клієнта. Фірма-клієнт делегує консалтеру певні повноваження з правом прийняття стратегічних рішень.

Агроконсалтинг — порівняно новий специфічний напрям консалтингової діяльності на Україні, яка з’явилася завдяки значному ускладненню управлінських, екологічних, економічних, технологічних та маркетингових проблем, що виникають на сучасних сільськогосподарських підприємствах через плинність зовнішнього і внутрішнього середовища. Все це спричиняє невпевненість керівництва, менеджерів підприємств у виборі шляхів подальшого розвитку і змушує їх звертатися за кваліфікованою допомогою.

Агроконсалтинг можна розглядати як зовнішню систему підтримки прийняття рішень керівниками сільськогосподарських підприємств [7]. «Сучасні системи підтримки прийняття рішень являють собою людино-

комп'ютерні інтелектуально-інформаційні системи. Великі підприємства до таких систем можуть залучати достатню кількість вузькопрофільних фахівців. Невеликі за розміром господарюючі суб'єкти, частка яких нині в АПК України більша ніж достатньо, зробити цього не в змозі, тому у них з'являється потреба у використанні «чужих» фахівців — із зовнішнього середовища організації — на умовах надання консалтингових послуг» [7, с. 108—109].

Сільськогосподарське виробництво — це бізнес, який повинен приносити прибуток, надавати економічний і фінансовий розвиток підприємствам. Цілі сучасного агроконсалтингу можна визначити як підвищення ефективності аграрного бізнесу на основі консолідації сучасної сільськогосподарської науки і передового досвіду провідних підприємств галузі. Складність управлінських проблем, невизначеність ділового і ринкового середовища, загальна тенденція до глобалізації сільськогосподарського бізнесу, необхідність впровадження інноваційних меліоративних технологій ставлять перед менеджерами дуже складні задачі, які потребують допомоги з боку фахівців, науковців, досвідчених управлінців-практиків. Тому виникла необхідність створення і поширення спеціалізованої системи підтримки прийняття рішень, яка б враховувала особливості сучасної діяльності підприємств АПК України і, в тому числі, тих підприємств, які в своїй роботі використовують меліорацію різних видів.

В Україні, на ринку агроконсалтингових послуг працюють декілька вітчизняних та іноземних компаній, в тому числі: компанія «Еркер-фінанс» пропонує комплекс фінансових послуг в сфері інвестування у сільське господарство; австрійська компанія «Агроконсалтинг» має можливості для впровадження на Україні проектів екологічного землекористування, шляхом використання тільки органічних добрив (реалізація одного проекту — не менше 3-х років); нідерландська компанія «Дукатт» реалізовує комплексну програму агроконсалтинг по вирощуванню і реалізації найбільш розповсюджених сільськогосподарських культур.

Більшість вітчизняних агроконсалтингових компаній надають будівельну допомогу, юридичні або управлінські послуги. На наш погляд, всі ці компанії задовольняють лише невелику частину широкого спектру необхідних професіональних послуг в АПК, яких особливо невистачає в галузі меліорації.

Проф. Моріс Дж. Роллс (Великобританія) у огляді консалтингових програм країн центральної та східної Європи [6, с. 21] вказує: «Там де консультація з питань менеджменту є лише невеликим компонентом у загальному обсязі робіт сільських фахівців-аграріїв, виникає ризик того, що їх компетенція в технічних і економічних питаннях може бути принесена в жертву рішенню адміністративних задач».

Аналіз динаміки меліорованих земель сільськогосподарського призначення показав, що за період з 2001 по 2007 роки відбулося скорочення площ осушених сільськогосподарських земель на 2076 тис. га (66 %); зрошених земель, що використовуються сільськогосподарськими

підприємствами, — на 648 тис. га (28 %). При ефективній експлуатації меліоративних систем, своєчасному проведенні агротехнічних заходів і дотриманні сівозмін, урожайність сільськогосподарських культур на меліорованих землях в 2-3 рази перевищує ті самі показники на богарних землях. Незважаючи на переваги, які дає проведення сільськогосподарських меліорацій, динаміка обсягу площ поліпшених земель має постійну тенденцію до скорочення. Наприклад, на меліорованих землях Рівненської області, земельний фонд сільськогосподарських угідь становить 935 тис. га (47 %), що свідчить про високий рівень освоєності земель, з яких 52 % - площа осушуваних земель сільськогосподарського призначення. За 2001-2007 роки обсяг коштів, що надходять до Рівненського обласного управління меліорації і водного господарства на здійснення виробничої діяльності збільшився на 10080 тис. грн., з них кошти сільськогосподарських підприємств, що були направлені на експлуатаційно-меліоративні витрати, становили 4 % у 2001 та 1 % у 2007 роках, решта припадає на держбюджет. Тобто, незважаючи на загальний приріст обсягу інвестицій в агропромисловий комплекс Рівненської області, підприємства, що ведуть господарську діяльність на меліорованих землях, не мають достатнього обсягу інвестиційних вкладень, тому проводять меліоративні заходи за залишковим принципом.

Поліпшення стану меліорованих земель повинне здійснюється за допомогою виконання агротехнічних заходів, реконструкції осушувальних систем і ремонту колекторно-дренажної мережі. Обсяг виконання агротехнічних заходів на осушуваних землях Рівненської області за період з 2005 по 2008 роки зменшився на 31 %, обсяг робіт з реконструкції осушувальних систем зменшився на 3 %, капітальний ремонт колекторно-дренажної мережі не проводився. Це пояснюється не тільки браком коштів, але і недостатнім рівнем знань і вмінь власників сільськогосподарських угідь, саме тому консалтингові послуги в даній сфері важко переоцінити.

Здійснення ефективного регулювання водно-повітряного режиму ґрунтів потребує використання ряду технологічних комплексів машин і механізмів. Кількість механізмів у складі технологічних комплексів Рівненського обласного управління меліорації і водного господарства скоротилася на 58 %. Подальший розвиток агропромислового комплексу потребує спрямування на впровадження консалтингових послуг, які б сприяли реалізації потенціалу підприємств при виробництві сільськогосподарської продукції, оновленню техніки та технології ведення сільського господарства на меліорованих землях.

Діяльність сільськогосподарських підприємств на меліорованих землях тісно пов’язана з впровадженням концепції сталого розвитку, раціональним використанням земельних і водних ресурсів, підвищенням родючості ґрунтів і охороною навколишнього природного середовища. Агроконсалтингові послуги повинні сприяти удосконаленню механізмів управління розвитком сільськогосподарських підприємств на меліорованих землях і розглядати їх формування, в першу чергу, з точки зору реалізації цієї концепції.

Слід також відмітити достатньо високу вартість консалтингових послуг - одна година роботи вітчизняного консультанта коштує 40-50 Євро [8]. Можливо для початку розвитку бізнесу консалтингових послуг слід застосувати певні податкові пільги, які особливо будуть стосуватися тих компаній, що надають допомогу в галузі меліорації.

Висновки. Агроконсалтинг необхідно розглядати, як один з видів системи підтримки прийняття рішень на підприємствах АПК. Виробники, які вирощують сільгосппродукцію на меліорованих землях потребують допомоги з боку спеціалізованих агроконсалтингових компаній, що знають меліоративну техніку і технологію та можуть більш повно розкрити потенційні можливості таких угідь. Отже, агроконсалтинг може навчати виробників сільгосппродукції передовим методам агротехніки і, якщо потрібно, одночасно пропонувати практичну допомогу виконуючи частину роботи по аудиту, плануванню, маркетингу.

В Україні діє велика кількість сільськогосподарських підприємств, які працюють на меліорованих — осушених або зрошуваних землях, що дозволяють в 2-3 рази збільшити врожайність культур, але відсутність достатнього обсягу інвестицій, недостатні знання технології збереження внутрішньогосподарських меліоративних мереж, відсутність довіри до інноваційних пропозицій по раціональному використанню меліорованих земель при вирощуванні екологічно чистої продукції - все це стримує розвиток АПК і вказує напрями діяльності агроконсалтингових компанії.

Попит на консалтингові й особливо агроконсалтингові послуги в країні залишається низьким з причин складної макроекономічної ситуації, відсутності довіри до зовнішніх консультантів та високої вартості цих послуг. Враховуючи довгий термін отримання результатів від діяльності консалтерів у сільському господарстві й слабкий економічний стан більшості підприємств, необхідні наочні, безкоштовні покази ефективної діяльності агроконсалтингових груп на базі окремих сільськогосподарських підприємств, стимулювання розвитку вітчизняного агроконсалтингу.

Summary. *The questions of necessity of forming and development of the system of domestic agroconsulting services for agricultural enterprises which carry out activity on the meliorative earths are characterized in the article.*

Література

1. Бондар О. В. Методика розрахунку ціни на консалтингові послуги в Україні / О. В. Бондар // Зовнішня торгівля : право і економіка. - К. - 2008. - № 2. - С. 155-160.
2. Верба В. А. Організація консалтингової діяльності : навч. посіб. / В. А. Верба, Т. І. Решетняк. — Київський національний економічний ун-т. - К. : КНЕУ, 2000. - 242 с.
3. Гуткевич С. О. Організація управління інвестиційним процесом (в аграрному секторі України): навч. посіб. / С. О. Гуткевич. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 58 с.

4. Кальна-Дубінюк Т. П. Обґрунтування теоретичних аспектів консалтингу / Т. П. Кальна-Дубінюк // Вісник аграрної науки : науково-теоретичний аспект. - К. - 2008. - № 12. - С. 75-76.
5. Козаченко С. В. Консалтинг у сучасній ринковій економіці / С. В. Козаченко, В. Є. Новицький, О. С. Довгий. - К.: Арістей, 2006. - 380 с.
6. Обзор по управлению фермерскими хозяйствами в агроконсалтинговых программах стран центральной и восточной Европы [Электронный ресурс] / Морис Дж. Роллс // Продовольственная и сельскохозяйственная организация ООН (FAO); официальный сайт. - www.fao.org/regional/SEUR/FM_Extension_ CEE_RU.pdf. - Название с титул. экрана.
7. Пушкар О. І. Системи підтримки прийняття рішень : навч. посіб. / О. І. Пушкар, В. М. Гіковатий, О. С. Євсєєв, Л. В. Потрашкова. - Харківський національний економічний ун-т / О. І. Пушкар (ред.). - Х. : ВД «Інжек», 2006. - 304 с.
8. Сєріков А. О. Моделювання вартісної оцінки консалтингових послуг підприємствам АПК / А. О. Сєріков, А. О. Агарков // Економіка АПК. - К.- 2008. - № 9. - С. 108-116.

УДК 519.688

Лега Ю.Г.д.т.н., професор [1], Мельник В.В.[1]к.е.н., доцент,
Черкаський державний технологічний університет, Черкаси[1]
Соловйов В.М.[2] д.ф.-м.н., професор
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси[2]

ЛАНЦЮГИ МАРКОВА У ПРОГНОЗУВАННІ РЯДІВ ДИНАМІКИ

Анотація. *В даній роботі запропонована технологія прогнозування часових рядів на основі складних ланцюгів Маркова. Суттєвою відмінністю складних ланцюгів Маркова від простих є урахування післядії або пам'яті. Складний ланцюг Маркова може бути зведений до простого за допомогою введення поняття „узагальнений стан" як кортеж послідовних станів. Пропонується проводити прогнозування вхідного ряду за ієрархією інтервалів дискретизації часу та подальшого послідовного „склеювання" результатів прогнозів на різних частотних рівнях у один вихідний ряд прогнозу. Даний підхід дозволяє якомога повніше використати інформацію, яка міститься в часовому ряді і отримати найбільш адекватний прогноз. Проведена експериментальна робота з прогнозування рядів фондових, валютних та товарних ринків.*

Ключові слова: *прогнозування, часові ряди, ланцюги Маркова, складні системи.*

Вступ. Прогнозування часових рядів, зокрема фінансово-економічних, є надзвичайно актуальною задачею. Сучасні підходи до даної задачі можна охарактеризувати наступними напрямками: 1) апроксимація часового ряду аналітичною функцією та екстраполяція знайденої функції у напрямку майбутнього – так звані трендові моделі [1]; 2) дослідження впливу усіх